

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Beleid Open Collectiedata bij Nationaal Archief

Versie 1.0
Datum Mei 2015

Dit werk is beschikbaar gesteld met een [Creative Commons Public Domain Mark](https://creativecommons.org/licenses/publicdomain/0.0/)

Colofon

Locatie	www.gahetna.nl/opendata
Opdrachtgever	Diana Teunissen (CIO)
Opdrachtnemer	Jacqueline Slats
Projectleider	Petra Helwig
Auteur	Petra Helwig Jeroen Padmos
Contactpersoon	Petra Helwig Informatiemanager M 06 5526 7891 petra.helwig@nationaalarchief.nl

Leden werkgroep open data

Bodien Abels
Gerrit de Bruin
Karijn Delen
Tim de Haan
Petra Helwig
Elwin Hendrikse
Diederick Kortlang
Erik Kraai
Jeroen Padmos

Versiehistorie

Versie-nr.	Datum	Status	Bespreking	Inhoud
t/m. versie 08	December 2014	Concepten	Werkgroep open data	Eerste concepten
0.9	December 2014	Concept	DR en MT's	Definitief concept vanuit werkgroep
0.95	April 2015	Definitief concept	DR	Kaders wetgeving, "vrijheidsgraden", scherper: m.n. bronvermelding en tarieven. Stuk bondiger gemaakt.
1.0	Mei 2015	Vastgesteld in DR	DR	Passage bronvermelding uitgebreid, nieuw H3.

Inhoud

	Colofon	3
	Versiehistorie	4
1	Managementsamenvatting	7
1.1	Wat is open data?	7
1.2	Open vs. openbaar	7
1.3	Open data van het Nationaal Archief	7
1.4	Waarom is open data beleid nodig?	8
1.5	Missie	8
1.6	Wat levert open data op?	8
1.7	Beleidsprincipes	9
1.8	Impact van dit beleid	9
1.9	Rollen en verantwoordelijkheden	10
2	Inleiding	11
2.1	Doel	11
2.2	Scope	11
2.3	Strategische relaties met RHC's	11
2.4	Leeswijzer	12
3	Wanneer is data open?	13
3.1	Wat is open data?	13
3.2	Open overheidsdata	13
3.3	Open vs. openbaar	13
3.4	Toegankelijk en herbruikbaar	14
3.5	Hoe open is open?	14
4	Kaders wet- en regelgeving	15
4.1	Wob	15
4.2	Auteursrecht	15
4.3	Richtlijn Hergebruik	15
4.4	Naamsvermelding	16
4.5	Marginale kosten voor open data en de tarievenregeling	17
5	Beleid Collectiedata en –metadata	18
5.1	Visie	18
5.2	Doelgroepen en relatie met hergebruikers	18
5.3	Wanneer collectiedata open?	19
5.4	Kosten	19
5.5	Auteursrecht en licenties	20
5.6	Bronvermelding	20
5.7	Rollen en verantwoordelijkheden	20
5.8	Versiebeheer en herzieningsproces	21
6	Impact van dit beleid	22
7	Bijlage: Voorbeeld Rijksmuseum	23
7.1	De Rijksmuseum API	23
7.2	Voorwaarden voor het gebruik van de Rijksmuseum API's	23
7.3	Opmerkingen van de werkgroep bij de voorwaarden van het Rijksmuseum	24

8	Bijlage: Voorbeeld Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 26
8.1	Inhoud van de dataset 26
8.2	Toegang tot de dataset 26
8.3	Licentievoorwaarden 26
9	Bijlage: Overzicht Creative Commons licentievormen 27
9.1	Inleiding 27
9.2	Kenmerken 27
9.3	Het publieke domein (CC0 en PDM) 28
10	Begrippen open data A-Z 30
11	Bronnen 35

1 Managementsamenvatting

In de afgelopen twee jaar zijn binnen de rijksoverheid open data gangbaarder geworden. Open data zijn gegevens die vrij toegankelijk zijn en zonder beperkingen kunnen worden hergebruikt.

Ook voor culturele en erfgoedinstellingen biedt open data veel mogelijkheden, zoals het vergroten van het bereik van de collectie, de mogelijkheid tot het ontwikkelen van interessante toepassingen en versterking van de legitimiteit.

Door het Nationaal Archief wordt al geruime tijd metadata (b.v. inventarissen) en data (b.v. scans) als open data beschikbaar gesteld. Het beleid hiervoor is nooit systematisch beschreven en vastgesteld. Dat is een gemiste kans want dit beleid kan processen en procedures met betrekking tot open data vorm geven. Daarnaast is beleid uitgangspunt bij de verantwoording aan interne en externe stakeholders.

1.1 Wat is open data?

Binnen de Nederlandse overheid wordt gesteld¹:

Open data bij de overheid zijn data die zowel *toegankelijk* als *herbruikbaar* zijn. Dat betekent dat het gaat om data die:

- Uit publieke middelen bekostigd en gegenereerd zijn bij of voor de uitvoering van de publieke taak;
- Openbaar zijn;
- Vrij van drempels, zoals de verplichting om te registreren, kosten, of beperkingen op het gebruik.
- Bij voorkeur computer-leesbaar zijn en voldoen bij voorkeur aan de 'open standaarden' (geen pdf, wel xml of csv);
- Vrij van rechten, zoals auteursrechten of andere rechten van derden.

De essentie van open data is dat gebruikers de data makkelijk kunnen vinden en dat deze herbruikbaar is en dat er geen gebruiksbependingen worden opgelegd of voorwaarden waaraan moet worden voldaan voordat de data gebruikt mag worden. Elke gebruiker moet zonder enige beperkingen de data kunnen hergebruiken.

1.2 Open vs. openbaar

Openbaar is niet hetzelfde als open. Om data als open te kunnen bestempelen moeten ze zowel toegankelijk als herbruikbaar zijn. Open is dus een breder begrip dan openbaar². Openbaarbaarheid van data is dus een voorwaarde om data als open data beschikbaar te kunnen stellen.

1.3 Open data van het Nationaal Archief

Het Nationaal Archief is al een aantal jaren succesvol op het terrein van open data. De volgende onderdelen van de collectie van het Nationaal Archief worden als open data beschikbaar gesteld:

- Ca. 6700 archiefinventarissen
- Ca. 500.000 scans van archieven
- 112 indexen (ca. 1370.000 records)

¹ Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 (vastgesteld 30 maart 2015, aangeboden aan de Tweede Kamer 31 maart 2015) p. 6.

² Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 (vastgesteld 30 maart 2015, aangeboden aan de Tweede Kamer 31 maart 2015) p. 6.

- 6200 kaarten
- Ca. 370.000 scans van foto's.

Het Nationaal beschikt ook over andere soorten informatie. Denk hierbij aan bedrijfsvoeringsinformatie, zoals informatie over aantallen bezoekers, financiële informatie etc. Al deze typen informatie vallen buiten de scope van dit document.

1.4 **Waarom is open data beleid nodig?**

Waar het Nationaal Archief nu open data beschikbaar stelt, gebeurt dat vanuit zogenaamd staand beleid dat nooit systematisch is beschreven en is vastgesteld. Door het vaststellen van beleid kan het Nationaal Archief processen en procedures met betrekking tot open data beter vormgeven. Dit beleidsdocument is daarmee kaderstellend. Op deze manier kan het Nationaal Archief niet alleen verantwoording afleggen op het gebied van open data aan interne en externe stakeholders (bestuurders, medewerkers, klanten, partners en burgers), maar ook verantwoordelijkheden in de organisatie beleggen. Daarmee wordt tevens draagvlak gecreëerd voor open data binnen en buiten het Nationaal Archief. Tevens is het vaststellen van basisuitgangspunten nodig om de discussie over verdere uitwerking van het open-data-beleid, zoals technische beschikbaarstelling, te kunnen starten.

1.5 **Missie**

Het open data beleid sluit aan op de missie van het NA. Deze luidt:

“Wij dienen ieders recht op informatie en geven inzicht in het verleden van ons land door:

Ons in te zetten voor een sterk archiefbestel, een afgewogen beleid voor archiefwaardering en selectie, en optimale zorg voor alle rijksarchieven

De nationale archiefcollectie in Den Haag te beheren en

On site en online te presenteren.”

Open data draagt aan deze missie bij door het grote publiek maximaal in aanraking te laten komen met de collectie van het Nationaal Archief.

1.6 **Wat levert open data op³?**

- Vergroting van het bereik van de collectie
Door online presentatie op andere platforms wordt het bereik van de collectie maximaal vergroot. Dit blijkt uit de bezoekersstatistieken: tegenover 120.000 bezoekers per maand op de eigen website staan 12 miljoen bezoekers per maand bij Wikipedia. Andere (onderzoeks-)instituten en overheidsinstellingen kunnen direct aansluiten op de gegevens van het Nationaal Archief of deze als grotere datasets downloaden. Particulieren kunnen in één keer een index downloaden en deze zelf bevragen zonder afhankelijk te zijn van hoe het zoekscherm van www.gahetNA.nl deze aanbiedt. En professionals en particulieren kunnen voor hun publicaties en projecten gebruikmaken van een enorme hoeveelheid beeldmateriaal.
- Versterking van de legitimiteit
De legitimiteit van de organisatie wordt versterkt doordat de informatie die de organisatie in beheer heeft vaker wordt gebruikt. Het effect van haar bestaan heeft vaker impact op de samenleving.

³ Zie data.overheid.nl (retrieved 8 april 2015)

- Vergroting van de externe oriëntatie van de organisatie
Door voor een open data strategie te kiezen, wordt de organisatie gedwongen om naar buiten te kijken en meer samen te werken met partners.
- Standaardisatievoordelen
Wanneer meer data volgens (open)standaarden ontsloten worden, kunnen andere overheidspartijen en onderzoekers deze data ook eenvoudiger hergebruiken. De interoperabiliteit van de organisatie wordt hierdoor vergroot.
- Interessante toepassingen
Door het vrijgeven van flinke hoeveelheden materiaal zijn er in de afgelopen periode tal van interessante toepassingen met behulp van de open data van het Nationaal Archief ontwikkeld:
 - Wikimedia: na het vrijgeven van de Anefo persfoto's zijn Wikipedianen voortvarend aan de slag gegaan om afbeeldingen uit deze dataset te uploaden naar Wikimedia. Hiervandaan worden de afbeeldingen weer verder gebruikt ter illustratie van verschillende Wikipedia lemma's, zowel nationaal als internationaal. Inmiddels staan bijna 7000 afbeeldingen op Wikimedia. Hiervan wordt 45,5% ook daadwerkelijk gebruikt in lemma's.
 - Op www.openarchieff.nl worden van erfgoedinstellingen met een collectie API enkele malen per dag geautomatiseerd een tweet verzonden. Van het Nationaal Archief zijn een viertal twitterstreams beschikbaar. Een drietal (wielrennen, voetbal en Anefo) is afkomstig uit de Anefo collectie. Een wordt gegenereerd uit de open data kaartcollectie 4.VEL.
 - Tijdbalk.nl is de winnaar van de Nationaal Archiefprijs bij de Open Cultuur prijsvraag. Op eenvoudige wijze is een tijdbalk samen te stellen uit een aantal open cultuur datasets waaronder de Anefo collectie en Open Beelden van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Ook is de gebruiker in staat via Flickr.com eigen fotosets in een tijdbalk in te passen.

1.7 **Beleidsprincipes**

Bij open data kan het inhoudelijk om allerlei soorten informatie gaan. Dit beleidsstuk richt zich op de volgende data van het Nationaal Archief:

- Collectie metadata zoals inventarissen en indexen
- Collectie data: scans van archiefstukken, kaarten, tekeningen en foto's
- Archiefmateriaal: digital born

1.8 **Impact van dit beleid**

Voor een deel beschrijft dit stuk het staand-beleid ten aanzien van open data bij het Nationaal Archief. Daarnaast worden een aantal wijzigingen voorgesteld als gevolg van veranderde wet- en regelgeving. De belangrijkste implicaties zijn:

- Voor reeds beschikbare en gefinancierde data worden geen kosten doorberekend naar de gebruiker. Dat betekent dat het downloaden van reeds beschikbare scans in de hoogst beschikbare resolutie gratis wordt. Aanwijsbare, te maken kosten (bijvoorbeeld voor scanning on demand) worden als marginale kosten doorberekend aan de gebruiker;
- Bestaande hoge-resolutie-scans dienen als open data beschikbaar te worden gesteld. Dat heeft financiële consequenties: deze downloads brengen nu ca. €10.000 op jaarbasis op;
- Archiefbescheiden van het Nationaal Archief die worden gedigitaliseerd, bijvoorbeeld in werkpakket 3 van het programma Digitale Taken Rijksarchieven, worden als open data beschikbaar gesteld;
- Vermeldingen van licenties in toegangen, indexen en data (scans) moeten gecontroleerd en waar noodzakelijk worden aangepast;
- Waar mogelijk wordt bij de verwerving van particulier archief rekening gehouden met het als open data beschikbaar stellen van deze archiefbescheiden. Het

beschikbaar stellen van particulier archief als open data gebeurd vanuit de gedachte: waar het kan doen we het, maar we verrichten geen extra inspanningen of maken geen extra kosten om de data beschikbaar te stellen.

1.9

Rollen en verantwoordelijkheden

- Het Directieteam keurt het Open-data-beleid goed na advies van de leden van de MT's DIA en C&P
- De Chief Information Officer initieert de ontwikkeling en implementatie van het open data-beleid en rapporteert in voorkomende gevallen aan het Directieteam;
- De lijnmanagers implementeren het open data-beleid waar van toepassing in hun verantwoordelijkheidsgebieden en adviseren de Chief Information Officer over de impact van het open data-beleid op hun verantwoordelijkheidsgebieden.

2 Inleiding

Steeds meer overheids- en culturele instellingen stellen hun informatie digitaal beschikbaar. Hierdoor ontstaan nieuwe mogelijkheden – voor de instellingen zelf, maar ook voor derden – om met deze informatie nieuwe toepassingen en websites te maken, waardoor het grote publiek op nieuwe manieren kan participeren. Naast het digitaal beschikbaar stellen (presenteren) kan informatie ook als open data beschikbaar worden gesteld. Door open data wordt het mogelijk om digitale informatie zonder beperkingen te hergebruiken.

2.1 Doel

Waar het Nationaal Archief open data beschikbaar stelt gaat het om zogenaamd staand beleid, dat nooit systematisch is beschreven en is vastgesteld. Door het vaststellen van beleid kan het Nationaal Archief processen en procedures met betrekking tot open data vorm geven. Dit beleidsdocument is kader stellend. Op deze manier kan het Nationaal Archief niet alleen verantwoording afleggen op het gebied van open data aan interne en externe stakeholders (bestuurders, medewerkers, klanten, partners en burgers), maar ook verantwoordelijkheden in de organisatie beleggen. Daarmee wordt tevens draagvlak gecreëerd voor open data binnen en buiten het Nationaal Archief.

2.2 Scope

Dit document bevat het Open Data-beleid deel 1: Beleid Open Collectiedata, dat wil zeggen: beleidsprincipes voor:

- Metadata in de vorm van toegangen (EAD's) en nadere toegangen, b.v. databases over de collectie;
- Archiefmateriaal: digital born of gedigitaliseerd, o.a. foto's, kaarten.

Buiten de scope van dit document valt wat we aan kunnen duiden met bedrijfsvoeringsinformatie. Hierbij moet gedacht worden aan bezoekersstatistieken, financiële informatie en informatie over de uitvoering van programma's en projecten.

Daarnaast is onderscheid te maken tussen

- Enerzijds de beleidsuitgangspunten ("principes");
- Anderzijds de praktische / technische uitwerking en implicaties van deze principes.

Dit stuk adresseert alleen de beleidsuitgangspunten over "wie mag er wat met de data en onder welke voorwaarden"?

De praktische / technische uitwerking en implicaties van deze principes worden later uitgewerkt. Dit stuk gaat daarmee ook nog niet in op *Linked Open Data* (als technisch "summum van openheid"). Ook de kosten voor het Nationaal Archief van beschikbaar stellen als open data worden hier niet of nauwelijks geadresseerd. Die hangen namelijk sterk samen met de technische manier van aanbieden.

2.3 Strategische relaties met RHC's

Belangrijke partners van het Nationaal Archief zijn de Regionaal Historische Centra (RHC's). De RHC's en het Nationaal Archief delen idealiter de visie op open data. Een gedeelde visie betekent dat de 'archieffconsument' niet wordt geconfronteerd met verschillende regimes, en voor het ontwikkelen van een gedeelde infrastructuur betekent het dat technische componenten makkelijk gedeeld en hergebruikt kunnen

worden. Het open-data-beleid van het Nationaal Archief zal daarom worden besproken met de RHC's.

2.4

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 is de Managementsamenvatting.

Hoofdstuk 2 Inleiding beschrijft het doel en de scope van dit stuk, relaties met ander beleid en doelen van het beleid.

Hoofdstuk 3 Wanneer is data open? geeft een nadere toelichting van het begrip Open data.

Hoofdstuk 4 Kaders wet- en regelgeving geeft de belangrijkste wetgevingskaders waarbinnen het open-data-beleid moeten passen.

Hoofdstuk 5 Beleid Collectiedata en –metadata is het eigenlijke beleid en geeft uitgangspunten voor het omgaan met open collectiedata.

De implicaties van dit beleid worden aangegeven in hoofdstuk 6 Impact van dit beleid.

Vervolgens geven de bijlages 5 en 8 voorbeelden van het Rijksmuseum en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Bijlages 9 en 10 lichten de verschillende Creative Commons-licentievormen en een aantal begrippen toe. Bijlage 11 is de bronnenlijst.

3 Wanneer is data open?

3.1 Wat is open data?

Voor het begrip "Open data" worden verschillende definities gehanteerd. De meest algemene is: Open data is informatie die voor iedereen vrij beschikbaar, toegankelijk en herbruikbaar is.

3.2 Open overheidsdata⁴

Bij het uitvoeren van publieke taken 'maakt' en gebruikt de overheid data. Een groot deel van deze data is openbaar, wat betekent dat deze vrij toegankelijk zijn voor burgers, op grond van de Wet Openbaarheid van bestuur of andere wettelijke regeling. Bij niet-openbare data kan het anonimiseren of aggregeren van de gevoelige gegevens een manier zijn om deze alsnog met burgers te delen.

Figuur 1 Open data zijn toegankelijk en herbruikbaar⁵

Toegankelijk

Publieke taak

Openbaar

Drempelvrij

Herbruikbaar

Computerleesbaar

Rechtenvrij

3.3 Open vs. openbaar

Openbaar is niet hetzelfde als open. Om data als open te kunnen bestempelen moeten ze zowel toegankelijk als herbruikbaar zijn. Open is dus een breder begrip dan openbaar⁶. Openbaarbaarheid van data is dus een voorwaarde om data als open data beschikbaar te kunnen stellen.

⁴Tekst aangepast overgenomen van: Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

⁵Bron afbeelding: Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

⁶ Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

3.4 Toegankelijk en herbruikbaar⁷

Toegang tot overheidsdata is het gevolg van dataverzameling voor een publieke taak (de data bestaan) en wordt mogelijk door openbaarheid (ik heb recht op toegang) en beschikbaarstelling op internet zonder verdere drempels (ik kan er eenvoudig bij), zoals verplichte registratie. Herbruikbaarheid van data is het recht om data vrij te benutten, kopiëren, bewerken en combineren met andere data. Hiervoor is het nodig dat data vrij zijn van auteursrechten en als computerleesbaar bestand worden aangeboden. Het eerste zorgt voor een recht op hergebruik (ik mag hergebruiken), het tweede voor de mogelijkheid om dat ook daadwerkelijk te doen (ik kan hergebruiken). Zo is pdf een voorbeeld van een niet-computerleesbaar formaat, omdat een gebruiker de data handmatig moet kopiëren naar een ander bestand om ze te bewerken. Een csv-bestand⁸ is bijvoorbeeld wel computerleesbaar, wat betekent dat de data direct bewerkt kunnen worden.

3.5 Hoe open is open?

Het feit dat data open is, wil nog niet zeggen dat hergebruik makkelijk is. Als je bijvoorbeeld documenten één voor één moet downloaden is dat nogal omslachtig, gebundeld aanbieden is handiger. Als een dataset wel open is maar niet te vinden, is de informatie niet toegankelijk, net zo min bij een niet-geinventariseerd archief.

Als Nationaal Archief moeten we ons dus niet alleen afvragen welke data open mag en welke niet, maar ook hoe gemakkelijk we het de gebruiker willen maken om deze data te hergebruiken.

Dat laatste betekent afspraken maken over techniek en standaarden. Bekend is het ‘sterrensysteem’ van Tim Berners-Lee, bedenker en grondlegger van het World Wide Web, dat een classificatie geeft van hoe makkelijk het de gebruiker wordt gemaakt om data te hergebruiken:

★	Stel je data beschikbaar op het Web (in welk format dan ook) onder een open licentie
★★	Stel het beschikbaar als gestructureerde data (zoals Excel in plaats van een plaatje van een tabel)
★★★	Gebruik open formaten, publicatieformaten die niet-software gebonden zijn (zoals CSV in plaats van Excel)
★★★★	Gebruik URIs (unique identifiers) om data te identificeren, zodat mensen naar jouw data kunnen verwijzen
★★★★★	Link jouw data aan andere data om context te verstrekken

Zoals eerder gesteld, worden technische keuzes zoals tot hoeveel sterren het Nationaal Archief wil gaan, voor welke data, wat we eventueel handmatig aan ‘links’ aanbrengen en wat voor implicaties dat heeft op de organisatie en kosten etc. later uitgewerkt.

⁷Tekst overgenomen van: Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

⁸Zie begrippenlijst

4 Kaders wet- en regelgeving

4.1 Wob

Sinds 1980 is er een wettelijke verplichting voor ministeries om informatie in documenten openbaar te maken op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Het begrip document wordt hierbij breed opgevat: het omvat zowel papieren als digitale documenten en de (elektronische) informatie daarin. De Wob is dus ook van toepassing op de data die bij de overheid berusten. In 2003 is een Europese richtlijn van kracht geworden die hergebruik van overheidsinformatie harmoniseert. De Wob is hierop uitgebreid met een hoofdstuk "Hergebruik". Met het in 2013 aangenomen *Actieplan Open Overheid* heeft het Kabinet zich eraan gecommitteerd overheidsinformatie meer actief open te maken.

4.2 Auteursrecht

De richtlijn en artikel 12c (nieuw) van de Wob lijkt voor te schrijven dat ieder document dat onder de Auteurswet valt is uitgezonderd van de werking van het hoofdstuk 'Hergebruik' van de Wob. Als archiefbescheiden worden overgebracht waarop Auteursrecht rust, gaat het Auteursrecht mee over. Auteursrecht is namelijk overdraagbaar, en je kunt het in licentie geven, maar het opheffen, intrekken of laten vervallen is niet mogelijk. Het Nationaal Archief kan eenzijdig verklaren dat zij haar Auteursrecht tegen niemand zal inzetten. Dat betekent dat anderen het Nationaal Archief daar aan kunnen houden. Hoewel het Auteursrecht niet wordt geëffectueerd, blijft het document een auteursrechtelijk beschermd werk.

Implicaties van Auteursrecht op het beleid:

- *Op het moment dat er geen auteursrecht op de open collectie data van het Nationaal Archief berust dan moet die beschikbaar gesteld worden onder vermelding van een Public Domain Marker. N.B. Dit komt niet overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief. Momenteel wordt hier een CC0-licentie gebruikt terwijl een Public Domain marker beter past, zie verder paragraaf 5.5.*
- *Op het moment dat auteursrecht op de open collectie data berust, waarbij het Nationaal Archief berust dan zal dit recht niet geëffectueerd worden. De data worden voorzien van een CC0-licentie. N.B. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief*
- *Op het moment dat auteursrecht op de open collectie data berust, waarbij een derde partij rechthebbende is, maar deze heeft verklaard dit recht niet te zullen effectueren, dan worden de data voorzien van een CC0-licentie. N.B. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief.*
- *Op het moment dat een derde partij of het Nationaal Archief het auteursrecht willen effectueren, dan voldoet de data niet aan de definitie van open data. Het is op dat moment niet raadzaam om de data online beschikbaar te stellen.*

4.3 Richtlijn Hergebruik

Op 13 juni 2013 heeft het Europees Parlement de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG inzake het hergebruik van overheidsinformatie aangenomen. De bedoeling van deze wijziging is het stimuleren van open data. De nieuwe richtlijn verplicht de lidstaten om alle (openbare) overheidsinformatie voor hergebruik beschikbaar te stellen. Uitzondering wordt gemaakt voor informatie waarop wettelijke beperkingen berusten of rechten van derden (zoals privacy of auteursrecht). Een belangrijk nieuw element in de richtlijn is dat ze ook van toepassing wordt op bibliotheken, musea en archieven.

Met een richtlijn wordt minimum harmonisatie van regels in de lidstaten beoogd. Lidstaten kunnen ook 'meer' doen dan de richtlijn voorschrijft. Op 15 juli 2015 moet de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG geïmplementeerd zijn in de wetgeving. In Nederland gebeurt dit in de nieuwe wet Wet hergebruik overheidsinformatie. Door het Kabinet is daarbij aangegeven verder te willen gaan dan de richtlijn beoogt.

Voor de Nederlandse archieven, waaronder de rijksarchieven, verandert er weinig ten opzicht van de bepalingen in de Archiefwet. De mogelijkheden tot hergebruik, die de Archiefwet (sinds 1918) biedt, blijven bestaan. De archieveninstellingen, die overheidsinformatie beheren, maken in Nederland deel uit van de overheid. Ook vanuit dat oogpunt zal voor de archiefbewaarplaatsen niets veranderen.

De wijziging van Richtlijn 2003/98/EG beoogt het volgende:

- *Informatie moet waar mogelijk in machine leesbaar formaat, op het beste niveau van nauwkeurigheid beschikbaar worden gesteld. Ook metadata mogen niet ontbreken. Deze vorm van beschikbaarstelling is vooral een inspanningsverplichting. Archieven hoeven niet al hun archiefbescheiden in digitale vorm beschikbaar stellen.*
- *Bibliotheken, musea en archieven mogen bovenop de kostprijs eventueel een redelijk rendement rekenen. Voor de Nederlandse archiefbewaarplaatsen geldt dat zij als overheidsorganen gebonden zijn aan het kostenregime van de overheid. De overheid hanteert hierbij het uitgangspunt dat enkel de marginale kosten voor hergebruik mogen worden doorberekend, waarmee bedoeld wordt de extra kosten om aan een verzoek te voldoen.*
- *Het gebruik van licenties is toegestaan, maar overheden mogen geen voorwaarden opleggen die de beschikbaarheid van openbare overheidsinformatie belemmert. Onder overheden moeten ook archiefbewaarplaatsen gerekend worden*
- *Exclusiviteitsovereenkomsten moeten zoveel mogelijk vermeden worden, maar er komt een aparte regeling voor het digitaliseren van culturele hulpbronnen (exclusiviteit geldt voor maximaal 10 jaar). Gelet op artikel 14 Archiefwet: "eenieder is bevoegd...archiefbescheiden te raadplegen, afbeeldingen, etc. te maken" is een exclusiviteitsovereenkomst echter niet mogelijk.*

4.4

Naamsvermelding

Uit de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG volgt dat overheden geen voorwaarden mogen opleggen die de *beschikbaarheid* van openbare overheidsinformatie belemmert. Het verbod op belemmering wordt hierin stringent opgevat. Naamsvermelding mag wel worden gevraagd, echter alleen indien daarvoor goede redenen bestaan⁹.

Een bij het Nationaal Archief passende oplossing is te kiezen voor een open licentieformat zoals een CC-licentie. Daarbij is CC-BY ("naamsvermelding") en CC-SA ("share alike" = "gelijk delen", zie bijlage) mogelijk, zodat dat iedereen kan nagaan waar de informatie vandaan komt die aan het ontwikkelde product ten grondslag ligt. Nogmaals: uitgangspunt is dat vragen om bronvermelding eerder uitzondering dan regel is.

N.B.1: Registratie van verzoekers om hergebruik van data mag niet. Registratie van verzoeken voor het verstrekken van de open data is te beschouwen als een

⁹ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 15: "Voor het stellen van de voorwaarde van bronvermelding geldt dat dit door sommige organisaties als wenselijk wordt beschouwd, zodat een ieder kan nagaan waar de informatie vandaan komt die aan het ontwikkelde product ten grondslag ligt. Andere organisaties zien juist af van bronvermelding om niet met willekeurige eindproducten van hergebruik geassocieerd te worden. Ook bij het hanteren van bronvermelding als voorwaarde is het uitgangspunt dat dit eerder de uitzondering dan de regel moet zijn."

gebruiksvoorwaarde vooraf. In overweging 26 van de richtlijn 2003/98/EG inzake hergebruik van overheidsinformatie wordt vastgesteld dat de voorwaarden zo weinig mogelijk beperkingen aan het hergebruik mogen stellen. In de Nederlandse situatie wordt dit beschouwd als een niet wenselijke gebruiksvoorwaarde. "Gratis bestellen" van hoge-resolutiescans is daarmee een ongewenste manier om dit materiaal als open data beschikbaar te stellen, omdat hergebruikers zich dan eerst moeten registreren¹⁰.

N.B. 2: De wijziging van Richtlijn 2003/98EG heeft geen consequenties voor het materiaal dat door het Nationaal Archief beschikbaar wordt gesteld voor bijvoorbeeld tentoonstellingen. Het gaat daarbij hoofdzakelijk om papieren archiefbescheiden die niet binnen de scope vallen van het open data-beleid.

4.5

Marginale kosten voor open data en de tarievenregeling

De Richtlijn Hergebruik staat archiefinstellingen toe om marginale kosten, die zij moeten maken om aan een verzoek te voldoen, door te berekenen. Vertaald naar open data betekent dit, dat alleen kosten voor data mogen worden gerekend die aanwijsbaar te relateren zijn aan een verzoek. Voor data (b.v. hoge-resolutie-scans) die al beschikbaar is, hoeven in het algemeen geen additionele kosten te worden gemaakt. Voor het bestellen van scans, die al gemaakt zijn, mogen in de tarievenregeling dus geen prijzen worden opgenomen.¹¹

¹⁰ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 15: "Gebruiksvoorwaarden die in geen geval wenselijk zijn hebben bijvoorbeeld betrekking op de wijze waarop de verstrekte informatie mag worden gebruikt, zoals [...] de registratie van de hergebruiker voorafgaand aan het verstrekken van gegevens."

¹¹ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 11: "Voor archieven is ervoor gekozen dat alleen marginale kosten in rekening worden gebracht. Het is niet wenselijk dat in de Archiefwet 1995 de mogelijkheid wordt geopend de kosten van (her)gebruik van archiefbescheiden te relateren aan de productie, vermenigvuldiging, verspreiding, conservering en investeringen. Ook bij archiefbewaarplaatsen in de zin van de Archiefwet 1995 gaat het namelijk om hergebruik van archiefbescheiden die door de publieke sector met publieke middelen reeds zijn geproduceerd of ontvangen in het kader van de uitvoering van een publieke taak."

5 Beleid Collectiedata en –metadata

5.1 Visie

Open Collectiedata draagt bij aan de verwezenlijking van de missie van het Nationaal Archief. Die missie luidt: “We dienen ieders recht op informatie en geven inzicht in het verleden van ons land. Daartoe brengen we het grote publiek maximaal in aanraking met de collectie.

Open collectiedata draagt daar op verschillende manieren toe bij: door online presentatie op andere platforms wordt het bereik van de collectie maximaal vergroot. Dit blijkt uit de bezoekersstatistieken: tegenover 120.000 bezoekers per maand op de eigen website staan 12 miljoen bezoekers per maand bij Wikipedia.

Andere (onderzoeks-)instituten en overheidsinstellingen kunnen direct aansluiten op de gegevens van het Nationaal Archief of deze als grotere datasets downloaden. Particulieren kunnen in één keer een index downloaden en deze zelf bevragen zonder afhankelijk te zijn van hoe het zoekscherm van de publiekswebsite deze aanbiedt. En professionals en particulieren kunnen voor hun publicaties en projecten gebruikmaken van een enorme hoeveelheid beeldmateriaal. Hierdoor duikt materiaal van het Nationaal Archief op onverwachte plaatsen op, bijvoorbeeld in artikelen via Wikipedia.

Op basis van de metadata van de collectie van het Nationaal Archief kunnen derde partijen verzamelingen (aggregaties) van metadata maken, die het mogelijk maken om over meerdere collecties (zoals archieven van meerdere archiefinstellingen, of archieven en kranten) heen te zoeken. Een voorbeeld is het Archives Portal Europe. Daardoor wordt de collectie van het Nationaal Archief makkelijker, sneller en vaker gevonden.

Open collectiedata van het Nationaal Archief kan gebruikt worden voor innovatieve doeleinden. Door het beschikbaar stellen van open collectiedata kunnen derden extra kanalen (b.v. applicaties of producten) ontwikkelen. Twee voorbeelden hiervan zijn openarchief.nl en tijdbalk.nl

Op openarchief.nl worden van erfgoedinstellingen met een collectie API enkele malen per dag geautomatiseerd een tweet verzonden. Van het Nationaal Archief zijn een viertal twitterstreams beschikbaar. Een drietal (wielrennen, voetbal en Anefo) is afkomstig uit de Anefo collectie. Een wordt gegenereerd uit de open data kaartcollectie 4.VEL.

Tijdbalk.nl is de winnaar van de Nationaal Archiefprijs bij de Open Cultuur prijsvraag. Op eenvoudige wijze is een tijdbalk samen te stellen uit een aantal open cultuur datasets waaronder de Anefo collectie en Open Beelden van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Ook is de gebruiker in staat via Flickr.com eigen fotosets in een tijdbalk in te passen.

5.2 Doelgroepen en relatie met hergebruikers

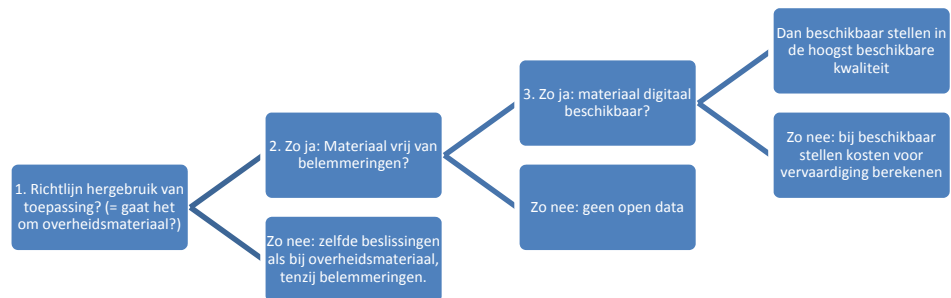
- Het Nationaal Archief onderscheidt geen specifieke doelgroepen voor open data. Burgers, bedrijven, journalisten, andere overheden etc. en/of aan intermediairs hebben toegang tot dezelfde data, onder dezelfde voorwaarden.
- Het Nationaal Archief onderhoudt geen specifieke relatie met hergebruikers, dat wil zeggen, niet anders dan voor de reguliere bezoekers van de studiezaal of de website.

- Het Nationaal Archief zorgt dat gepubliceerde datasets actueel zijn. Dat betekent dat als een gepubliceerde versie van een dataset wijzigt, er zo snel mogelijk een nieuwe versie wordt gepubliceerd.

5.3

Wanneer collectiedata open?

Bij het maken van de juiste afweging kan gebruik worden gemaakt van de volgende beslisboom:

1. Is de **Richtlijn Hergebruik van toepassing?**

Er bestaat materiaal in de collectie dat geen overheidsinformatie is, b.v. fotocollectie. Het feit dat archiefinstellingen onderdeel zijn van de overheid, maakt de informatie niet meteen overheidsinformatie.

Zo ja: naar 2.

Zo nee: dan ook b.v. afspraken die al gemaakt zijn met andere partijen, meenemen in de overwegingen, zoals in het geval van de collectie van Spaarnestad.

2. Is het **materiaal vrij van belemmeringen?** (= mogen we het als open data aanbieden?)

Belemmeringen zijn:

- Beperkingen op de openbaarheid
- Auteursrechten. Voorbeeld: Overheidsarchief kan materiaal bevatten waar b.v. auteursrechten op rusten, b.v. rapporten, maar ook een brief van een burger of een toegang die door een particulier is gemaakt.
- Eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer.

Zo nee; dan niet beschikbaar stellen als open data.

Zo ja: dan naar 3:

3. Is het **materiaal digitaal beschikbaar?**

Zo ja, dan aanbieden in de hoogst beschikbare kwaliteit.

Zo nee: dan op verzoek digitaliseren (afhankelijk van beleid scanning on demand). Dan marginale kosten voor de extra inspanningen doorberekenen.

5.4

Kosten

- Metadata (toegangen, inventarissen indexen, ...) worden, voor zover ze vrij van rechten zijn, kosteloos aangeboden.
- Collectiedata (scans van archiefstukken, foto's, ...):
 - Als data al beschikbaar is dan wordt deze data kosteloos ter beschikking gesteld, in de vorm waarin ze aanwezig is (d.i. de hoogste resolutie). Dit sluit aan op wat de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG beoogt met: "op het beste niveau van nauwkeurigheid beschikbaar worden gesteld".

Bovendien is er voor dit materiaal geen sprake van “marginale kosten”¹².

- o Born digital material wordt kosteloos ter beschikking gesteld;
- o Materiaal dat eigendom is van derden wordt zoveel mogelijk behandeld als materiaal uit de eigen collectie, tenzij andere bindende afspraken gelden (zoals voor de collectie Spaarnestad).
- o Materiaal dat zich in analoge vorm in de collectie bevindt, maar dat bijvoorbeeld via scanning on demand wordt gedigitaliseerd, wordt beschikbaar gesteld tegen marginale kosten (doorbelasting van de kosten die worden gemaakt om aan het verzoek te voldoen).

5.5 Auteursrecht en licenties

- Op het moment dat er geen auteursrecht op de open collectie data van het Nationaal Archief berust dan moet die beschikbaar gesteld worden onder vermelding van een Public Domain Marker. N.B. Dit komt niet overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief. Momenteel wordt hier een CC0-licentie gebruikt, terwijl een Public Domain-marker beter past. Zie verder paragraaf 9.3.
- Als het auteursrecht op de open collectiedata bij het Nationaal Archief berust, dan zal dit recht niet geëffectueerd worden. De data worden voorzien van een CC0-licentie. N.B. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief.
- Op het moment dat auteursrecht op de open collectie data berust, waarbij een derde partij rechthebbende is, maar deze heeft verklaard dit recht niet te zullen effectueren, dan worden de data voorzien van een CC0-licentie. N.B. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief.
- Op het moment dat een derde partij (mogelijk) wil effectueren, dan voldoet de data niet aan de definitie van open data. Het is op dat moment niet raadzaam om de data te presenteren of voor hergebruik online beschikbaar te stellen.

5.6 Bronvermelding

- Het Nationaal Archief maakt een zorgvuldige afweging of bij het beschikbaar stellen als open data het stellen van voorwaarden aan hergebruik (zoals naamsvermelding) echt noodzakelijk is. Indien dat het geval is, wordt daarvoor de data gemarkeerd met een toepasselijke creative commons-licentie (CC-BY of CC-BY-SA).
- Voorlopig wordt de regel gehanteerd dat aan hergebruik van metadata geen voorwaarden worden gesteld (CC-0 of Public Domain marker). Vanwege het belang dat het Nationaal Archief hecht aan de mogelijkheid voor de gebruiker om de bron van de informatie kan achterhalen, met het oog op het belang van authenticiteit van archiefbescheiden, zullen scans in principe beschikbaar worden gesteld onder een CC-BY-licentie. N.B. Omdat op dit moment niet kan worden ingeschat hoe deze regel in de praktijk gaat uitwerken, is dit met nadruk een punt voor de reguliere evaluatie zoals bedoeld in paragraaf 5.8.1 Versiebeheer.

5.7 Rollen en verantwoordelijkheden

- Het Directieteam keurt het Open-data-beleid goed na advies van de leden van het Directieteam.
- De Chief Information Officer initieert de ontwikkeling en implementatie van het open-data-beleid en rapporteert in voorkomende gevallen aan het directieteam.

¹² Zie paragraaf 4.5.

- De lijnmanagers implementeren het open-data-beleid waar van toepassing in hun verantwoordelijkheidsgebieden en adviseren de Chief Information Officer over de impact van het open-data-beleid op hun verantwoordelijkheidsgebieden.

5.8 Versiebeheer en herzieningsproces

5.8.1 Versiebeheer

Het open-data-beleid wordt jaarlijks geëvalueerd en indien nodig herzien, of zoveel vaker of minder vaak als de CIO wenselijk acht.

5.8.2 Herzieningsproces

Na een reviewronde stelt het directieteam het open data-beleid vast.

6 Impact van dit beleid

Voor een deel geeft dit stuk daarmee de rationale achter wat al staande praktijk is (zoals het beschikbaar maken van onze toegangen). Daarnaast wordt een aantal wijzigingen voorgesteld als gevolg van veranderde wet- en regelgeving. De belangrijkste implicaties zijn:

- Voor reeds beschikbare en gefinancierde data worden geen kosten doorberekend naar de gebruiker. Bestaande hoge-resolutie-scans dienen als open data beschikbaar te worden gesteld. Ook de archiefbescheiden van het Nationaal Archief die worden gedigitaliseerd, bijvoorbeeld in werkpakket 3 van het programma Digitale Taken Rijksarchieven, worden in de hoogste resolutie) gratis als open data beschikbaar gesteld. Alleen aanwijsbare te maken kosten die direct te relateren zijn aan een verzoek (bijvoorbeeld voor scanning on demand) worden als marginale kosten doorberekend aan de gebruiker. Processen en systemen dienen hierop te worden ingericht;
- Vermeldingen van licenties in de toegangen, indexen én data (scans) moeten gecontroleerd en op veel plaatsen aangepast worden (van CCO naar Public Domain Mark). N.B. Afhankelijk van de vraag of een Public Domain Mark voor hergebruikers voldoende duidelijk is;
- Aanpassen proces van verwerven particulier archief: Particulier archief wordt conform dit beleid zoveel mogelijk hetzelfde behandeld als de Rijkscollectie. Bij overbrenging van particulier archief dient dan aandacht te worden besteed aan het feit dat het Nationaal Archief als beleid heeft om het archief (metadata en data) als open data beschikbaar te stellen (vanzelfsprekend behoudens openbaarheidsbeperkingen). Met de overbrengende partij moeten daarover afspraken worden gemaakt.
- Financiële consequenties: momenteel worden kosten berekend voor downloads. De totale opbrengsten voor 2014 staan in de tabel¹³ hieronder. Bij gratis beschikbaar stellen zal het Nationaal Archief deze inkomsten missen.

Gegevens 2014		
Bron	Aantal verkopen	Totale opbrengst in euro
archief / beeldbank / Download	1176	1176
foto / beeldbank / Download	815	4082,5
foto / beeldbank / Print	10	117,5
foto / foto_on_demand / Download	277	3047
kaarten / beeldbank / Download	365	1825
Eindtotaal	2643	10.248

¹³ Voor meer informatie: Gerlof Portena

7 Bijlage: Voorbeeld Rijksmuseum¹⁴

7.1 De Rijksmuseum API

De tekst in deze paragraaf is overgenomen van de website van het Rijksmuseum.

De Rijksmuseum API (Application Programming Interface) is een service van het Rijksmuseum voor partners en applicatieontwikkelaars. Via de API stelt het Rijksmuseum zijn data en afbeeldingen beschikbaar voor hergebruik. Met behulp van de Rijksmuseum API kunnen metadata en afbeeldingen gebruikt worden om apps of webtoepassingen te ontwikkelen of voor verrijking van je eigen collectie.

Om toegang te krijgen tot de data en afbeeldingen dien je een API key aan te vragen. Je krijg dan per e-mail een code toegezonden. Deze code heb je nodig om datasets op te halen. Je krijgt automatisch toegang tot de basiscollectie van het Rijksmuseum met ruim 111.000 objecten, waaronder de Nachtwacht! Van alle objecten is digitaal beeldmateriaal beschikbaar. Het Rijksmuseum voegt regelmatig nieuwe gegevens en objecten aan de sets toe. Om niks te missen is het dus handig om je applicatie of toepassing periodiek te updaten.

7.2 Voorwaarden voor het gebruik van de Rijksmuseum API's¹⁵

De tekst in deze paragraaf is overgenomen van de website van het Rijksmuseum.

De ontwikkelaar van een app, webtoepassing of een andere online product of dienst (hierna te noemen: app) die gebruikmaakt van Rijksmuseum content, al dan niet met behulp van de Live API en/of OAI API (hierna te noemen: de ontwikkelaar), is gehouden aan de volgende voorwaarden voor het gebruik van Rijksmuseum data en de Rijksmuseum API's:

1. De ontwikkelaar vermeldt op een voor gebruikers goed toegankelijke plaats in iedere app waarvoor content van het Rijksmuseum is of wordt gebruikt dat deze '... is ontwikkeld met de Rijksmuseum API'.
2. De ontwikkelaar vermeldt indien mogelijk bij ieder beeld afzonderlijk 'Collectie Rijksmuseum', doch ten minste wordt een beeldverantwoording vermeld op een voor gebruikers goed toegankelijke plaats.
3. Voor gebruikers moet te allen tijde duidelijk zijn dat de app niet door, voor, vanwege of met steun van het Rijksmuseum is ontwikkeld. Gebruik van de merknaam Rijksmuseum, Rijks, het beeldmerk Rijksmuseum en/of de huisstijl van het Rijksmuseum is niet toegestaan in de app, waaronder mede wordt verstaan de naam of titel van de app, de omschrijving en de marketing ervan. De ontwikkelaar vraagt bij twijfel na via website@rijksmuseum.nl. *
4. De ontwikkelaar stuurt een bericht aan website@rijksmuseum.nl wanneer zijn app gereed is voor introductie.
5. Alle data en alle beelden die via de API beschikbaar zijn vallen ofwel in het publiek domein, ofwel onder een CCO-licentie. Data en afbeeldingen zijn rechtevrij en mogen zonder toestemming van het Rijksmuseum worden gekopieerd, verspreid, gewijzigd en uitgevoerd.
6. Het gebruik van de API is geheel voor risico van de ontwikkelaar. De ontwikkelaar die toegang gekregen heeft tot de API is en blijft zelf verantwoordelijk voor wat er gebeurt met zijn of haar aansluiting. Rijksmuseum

¹⁴ Bron: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/api>

¹⁵ Bron: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/api/api/gebruiksvoorwaarden>

kan niet aansprakelijk worden gesteld voor fouten of onvolkomenheden in de app. Rijksmuseum kan niet aansprakelijk worden gesteld voor schade van derden als gevolg van het gebruik van de app en de ontwikkelaar vrijwaart het Rijksmuseum van dergelijke aanspraken. De Live API is een beta. Het Rijksmuseum kan de Live API op ieder moment (technisch) aanpassen of beëindigen.

1. Het is niet toegestaan om de Rijksmuseum data zo te manipuleren dat onjuiste informatie wordt verspreid.
2. Op de rechtsverhouding voortvloeiende uit deze voorwaarden is Nederlands recht van toepassing. Geschillen voortvloeiende uit deze voorwaarden worden door partijen bij uitsluiting voorgelegd aan de bevoegde rechter te Amsterdam.

Rijksmuseum hanteert een fair use policy met betrekking tot het gebruik van de API:

- Ontwikkel met de API geen kwetsende of obscene uitingen.
- Update de app regelmatig, omdat onze content steeds wijzigt (i.g.v. OAI API).
- Respecteer de servercapaciteit van het Rijksmuseum (i.g.v. Live API).
- Als het Rijksmuseum misbruik vermoedt kan de ontwikkelaar direct worden afgesloten.

Na onderzoek stelt het Rijksmuseum dat er geen auteursrechten van derden rusten op de afbeeldingen die met behulp van de API beschikbaar zijn. Wie denkt dat Rijksmuseum het auteursrecht op een afbeelding schendt kan zich melden via website@rijksmuseum.nl.

Voorbeelden van wat niet is toegestaan: de Rijks-App; de Rijksmuseum-App; Rijksmuseum Collectie-App; RijksmuseumTour; Ontwikkeld in samenwerking met het Rijksmuseum; Tot stand gekomen met steun van het Rijksmuseum. Voorbeelden van wat wel is toegestaan: In deze app is gebruikgemaakt van schilderijen uit de Rijksmuseum-collectie; Met werken uit het Rijksmuseum; Bekijk de mooiste werken uit het Rijksmuseum.

7.3 Opmerkingen van de werkgroep bij de voorwaarden van het Rijksmuseum

7.3.1 Verschil Rijksmuseum / Nationaal Archief

Een belangrijk verschil tussen het Nationaal Archief en het Rijksmuseum is dat het Nationaal Archief een bestuursorgaan is en het Rijksmuseum een private rechtspersoon.

Verzoeken en beschikbaarstelling van open data bij het Nationaal Archief gebeurt op grond van de wet (Archiefwet voor wat betreft de archiefbescheiden in de archiefbewaarpplaats – collectiedata- en de Wet openbaarheid van bestuur voor wat betreft de bestuurlijke informatie)

Op de verzoeken en beschikbaarstelling van open data bij het Nationaal Archief is het bestuursrecht van toepassing. Dat betekent dat er alleen voorwaarden kunnen worden opgelegd die de wet toestaat.

De relatie tussen een verzoeker/gebruiker van open data en het rijksmuseum is er één waarop nu nog (= in de huidige situatie, dat wil zeggen zolang het hoofdstuk over hergebruik van de WOB nog niet is aangepast) het privaatrecht van toepassing is. De gebruiker van de open data gaat een overeenkomst naar burgerlijk recht aan. Het staat partijen daarin vrij zelf voorwaarden voor vast te stellen.

7.3.2

Registratie van verzoekers om hergebruik van data

Registratie van verzoeken voor het verstrekken van de open data is te beschouwen als een gebruiksvoorwaarde vooraf. In overweging 26 van de richtlijn 2003/98/EG inzake hergebruik van overheidsinformatie wordt vastgesteld dat de voorwaarden zo weinig mogelijk beperkingen aan het hergebruik mogen stellen. In de Nederlandse situatie wordt dit beschouwd als een niet wenselijke gebruiksvoorwaarde.

8 Bijlage: Voorbeeld Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed¹⁶

De tekst in dit hoofdstuk is overgenomen van de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

8.1 Inhoud van de dataset

De beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) bestaat metadata en de digitale bestanden van 550.000 afbeeldingen. De afbeeldingen zijn afbeeldingen van erfgoed die de afgelopen 150 jaar zijn gemaakt. In de beeldbank staan nu vooral foto's van gebouwde monumenten, afbeeldingen van (scheeps)archeologie en landschap.

De metadata van de beeldcollectie wisselt van kwaliteit. Een van de redenen hiervoor is dat de opbouw van de beeldcollectie langer dan een eeuw geleden gestart is. De gegevens bij met name de foto's zijn in de meeste gevallen ook de gegevens uit het jaar van de opname. Toch heeft de RCE er voor gekozen het grootste deel van zijn beeldcollectie nu breed ter beschikking te stellen. Aan de actualisering en completering van de gegevens wordt intussen hard gewerkt.

8.2 Toegang tot de dataset

De dataset is op twee verschillende manieren toegankelijk:

- met de Adlib API (die xml data produceert) en
- via het OAI/PMH protocol

8.3 Licentievoorwaarden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is zelf de rechthebbende ten aanzien van het merendeel van de beelden in de Beeldbank. De meeste foto's en een groot deel van de tekeningen zijn immers in de loop der tijd gemaakt door rijksambtenaren, medewerkers van de dienst en zijn diverse voorgangers.

De digitale foto's met het maximum formaat van 800×800 pixels zijn vrij te gebruiken en zijn vrijgegeven onder de voorwaarden van de CC-BY-SA 3.0 licentie.

De metadata van de afbeeldingen wordt vrijgegeven onder een CCO-licentie.

¹⁶ Bron: <http://www.opencultuurdata.nl/wiki/rijksdienst-voor-het-cultureel-erfgoed-beeldbank/>

9 Bijlage: Overzicht Creative Commons licentievormen¹⁷

9.1 Inleiding

Creative Commons (CC) is een oorspronkelijk Amerikaans project voor het bevorderen van open inhoud. Het wil het mogelijk maken om creatieve werken vrijer beschikbaar te stellen dan bij traditioneel auteursrecht of copyright mogelijk is, zodat die werken bijvoorbeeld makkelijker gekopieerd en verspreid kunnen worden of dat anderen er verder aan kunnen werken. Het project biedt verschillende vrije licenties aan die copyrighthouders kunnen gebruiken om bij het verspreiden van informatie problemen te voorkomen die door de huidige auteursrechtwetgeving kunnen optreden.

Creative Commons omvat een aantal internationale projecten om de licenties te vertalen van het Engels en van het Amerikaanse recht naar andere talen en andere rechtssystemen.

Creative Commons kenmerkt haar licenties doordat ze heeft gezorgd dat de licenties begrijpelijk zijn zowel voor de mens (de Commons Deed) als voor machines (de metadata) en dat de licenties afdwingbaar zijn voor de rechtbank (de juridische code, de daadwerkelijke licentie).

9.2 Kenmerken

De volgende vier kenmerken worden gebruikt in combinaties en vormen de verschillende Creative Commons licenties.

- Attribution of Naamsvermelding (BY) houdt in dat het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken is toegestaan op voorwaarde van het vermelden van de oorspronkelijke auteur.
- Non-commercial of Niet-commercieel (NC) betekent dat het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken mag voor niet-commerciële doeleinden.
- No Derivative Works of Geen afgeleide werken (ND): het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk is toegestaan, maar niet het veranderen van het werk
- Share Alike of Gelijk delen (SA): het distribueren van afgeleide werken is alleen toegestaan onder een identieke licentie.

Code	Naam Nederlandse titel
CC-BY	Naamsvermelding
CC-BY-SA	Naamsvermelding, gelijk delen
CC-BY-ND	Naamsvermelding, geen afgeleide werken
CC-BY-NC	Naamsvermelding, geen commerciële werken

¹⁷ Bron: <http://creativecommons.org/licenses/> en http://nl.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons

CC-BY-NC-SA	Naamsvermelding, geen commerciële werken, gelijk delen
CC-BY-NC-ND	Naamsvermelding, geen commerciële werken, geen afgeleide werken

Naast de verschillende CC-licenties bestaat er ook CC0. CC0 is bedoeld voor eigenaren van auteursrechten om werk vrij te geven aan het publiek domein, waarbij bepaalde juridische systemen het effectief verbieden om de rechten van een eigenaar over te dragen, zelfs als de auteur dit wenst.

9.3 Het publieke domein (CC0 en PDM)¹⁸

Hieronder staat uitleg over het publieke domein en de twee tools die Creative Commons biedt om hier aan bij te dragen:

- [het publieke domein](#)
- [de CC0 publieke domein verklaring](#)
- [de Public Domain Mark](#)

9.3.1 *Het publieke domein*

Het publieke domein is een term die gebruik wordt om aan te geven dat werken niet langer onder de bescherming van het auteursrecht en aanverwante rechten vallen. In die situatie is er geen rechthebbende en hoef je dus ook geen toestemming te verkrijgen om de werken te gebruiken. De meeste werken in Europa 'vallen' in het publieke domein op 1 januari van het 71e jaar na de dood van de maker, aangezien het auteursrecht in de regel verloopt 70 jaar na de dood van de maker. In Nederland is het strikt gezien niet mogelijk om werken rechtstreeks in het publieke domein te plaatsen voordat het auteursrecht verlopen is. Volgens de Nederlandse Auteurswet is het niet mogelijk om afstand te doen van *alle* auteursrechten, naburige rechten of databankenrechten. Een rechthebbende kan echter wel verklaren dat hij zijn rechten op geen enkele wijze zal uitoefenen. In de praktijk komt het er dan op neer dat de werken in het publieke domein terecht komen. Creative Commons is een groot voorstander van deze mogelijkheid en heeft daarom een "[CC0 publieke domein-verklaring](#)" opgesteld die deze manier van vrijgeven gemakkelijk maakt. Daarnaast heeft Creative Commons de [Public Domain Mark](#) ontwikkeld om werken te kunnen markeren die niet meer door het auteursrecht of aanverwante rechten beschermd wordt. Deze werken hebben geen licentie meer nodig, de markering is ontworpen zodat deze werken makkelijk te herkennen zijn.

9.3.2 *De CC0 publieke domein verklaring*

CC0 is geen licentie, maar een document waarmee een auteursrechthebbende aan kan geven dat hij of zij afstand van alle auteursrechten doet. Anders dan bij een licentie kan er dus geen inbreuk op een met een CC0 verklaring beschikbaar gesteld werk gemaakt worden. Door CC0 op een werk van toepassing te verklaren, plaats je dit werk als het ware in het Publieke Domein door afstand te doen van al je rechten voor zover dit wettelijk is toegestaan. CC0 is dus bedoeld voor werken die nog auteursrechtelijk beschermd worden, maar waarvan de rechthebbende afstand wil doen van deze rechten.

Onder CC0 beschikbaar gestelde werken kunnen dus door iedereen voor alle doeleinden gebruikt worden en ook naamsvermelding is daarbij geen verplichting.

¹⁸ Bron: <http://creativecommons.nl/publiek-domein/>

De juridische tekst van de CC0 Public Domain verklaring is linguïstisch naar het Nederlands vertaald, dit betekent dat de tekst niet aangepast is naar specifieke Nederlandse wetgeving.

9.3.3

De Public Domain Mark

De Public Domain Mark is geen licentie, maar een methode om werken te markeren die niet langer beschermd zijn door het auteursrecht of niet auteursrechtelijk beschermd kunnen zijn. Vele culturele erfgoed instellingen zoals musea, bibliotheken en archieven zijn curatoren van werken die het publieke domein liggen. Met deze markering zijn deze makkelijk aan te merken als een publieke domein werk. Door de technologische infrastructuur van Creative Commons zijn deze werken dan beter herkenbaar en vindbaar. De Public Domain Mark is dus bedoeld voor werken die niet (meer) beschermd zijn door het auteursrecht en aanverwante rechten.

Publieke domein gemarkeerde werken kunnen dus door iedereen voor alle doeleinden gebruikt worden, wel willen we erop wijzen dat morele rechten in sommige landen oneindig zijn.

Begrippen open data A-Z¹⁹

Begrip	Toelichting
API	Met een API (Application Programming Interface) geef je mensen en computers online toegang tot een database zodat de data direct gebruikt kunnen worden voor apps en websites. Veranderen de data in de database, dan veranderen deze automatisch in de gekoppelde website of app. Zo zijn de data altijd overal gelijk en up-to-date. Een voorbeeld: De NS stelt haar database met actuele reisinformatie online beschikbaar via een API. Verschillende apps halen deze informatie rechtstreeks uit de API en geven op die manier reizigers de mogelijkheid om hun reis te plannen op basis van actuele informatie.
APP	Een app (of applicatie, of toepassing) is een softwareprogramma dat je gebruikt via een smartphone, tablet of computer. Apps zijn te downloaden of te gebruiken via een website. Met een app kun je gemakkelijk extra functies toevoegen aan een apparaat, zoals dat je telefoon kan aangeven of het gaat regenen (zoals met Buienradar), of dat je tablet foto's kan bewerken (zoals met iPhoto).
Big Data	Met de term big data worden datasets aangeduid die zo groot zijn dat de gemiddelde databasesoftware niet in staat is om de data binnen te halen, op te slaan, te managen en te analyseren. Omdat big data in zulke grote volumes komen en ook nog eens zeer complex zijn, vereisen ze een kosten efficiënte en innovatieve manier van informatieverwerking. Met het oog op de snelheid van de technologische ontwikkelingen zullen steeds minder datasets als big data gekwalificeerd worden. Databasesoftware kan immers steeds meer hoeveelheden data aan die capaciteit zal in de toekomst alleen maar verder toenemen.
Broncode	De broncode (of brontekst) van een computerprogramma is de tekst die door een programmeur (zie ook Programmeur) wordt geschreven in een programmeertaal, waarmee hij de computer specifieke instructies geeft. Met deze broncode bouwt een programmeur een softwareprogramma.
Bulkdata	Data zijn als bulk beschikbaar wanneer een gehele dataset met één druk op de knop, of via een machinegeautomatiseerd verzoek, beschikbaar is.
CC0	Met een Creative Commons-licentie (CC) geef je als rechthebbende anderen toestemming om je data te verspreiden, met anderen te delen of in sommige gevallen zelfs te bewerken. Met een CC0-

¹⁹ Open State Foundation red., *Over open data* (webpublicatie www.openstate.eu/nl/overopendata) en *De waarde van Open Data – Keuzes en effecten van open-datastrategieën voor publieke organisaties* (<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/04/26/de-waarde-van-open-data-keuzes-en-effecten-van-open-datastrategieën-voor-publieke-organisaties.html>)

	verklaring (CC nul) maak je duidelijk dat je volledig afstand doet van je auteursrecht, of dat het om een dataset gaat waar geen auteursrecht (meer) op rust.
Code	Een stuk tekst geschreven in een programmeertaal die de computer specifieke instructies geeft om een softwareprogramma te laten werken (zie ook Broncode).
(APP) Challenge	Met een challenge wordt de ontwikkeling van duurzame, waardevolle apps gestimuleerd. Het gaat om ingewikkelde en uitgebreide apps die een substantiële bijdrage leveren aan de samenleving. De geldprijzen bij een challenge zijn groter dan bij een competitie, maar daarom ook minder in aantal. Bij challenges worden ontwikkelaars tevens ondersteund bij de bouw van de apps en hun positionering in de markt.
(APP) Competitie	Veel ontwikkelaars doen regelmatig mee aan (app) competities. Het doel van deze wedstrijden is om zoveel mogelijk verschillende toepassingen te bouwen met bepaalde data, bijvoorbeeld om snel en efficiënt te onderzoeken wat er allemaal met die data kan. Omdat je als deelnemer relatief veel kans maakt op een (kleine) geldprijs, is het animo voor deze wedstrijden groot. Dat is goed, want hoe meer ontwikkelaars deelnemen, hoe meer nieuwe toepassingen er ontstaan.
CSV	CSV (Comma Separated Values) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Een CSV bestand is een speciaal opgemaakt bestand waarin rijen en kolommen worden opgeslagen. DE rijen worden gescheiden door de verschillende regels en de kolommen worden gescheiden door een komma tussen de verschillende waarden op een regel. Dit simpele bestandstype wordt gebruikt om data tussen verschillende databases of verschillende bestandsformaten te transporteren (exporteren en importeren).
Data	Data zijn gegevens die geïnterpreteerd, uitgewisseld en bewaard kunnen worden. Wanneer je bijvoorbeeld een meting doet of feiten registreert, dan produceer je data. Ga je deze data vervolgens interpreteren, dan ontstaat er informatie.
Dataset	Een dataset is een georganiseerde verzameling van data. Het kan een groep zijn van bestanden, zoals tekstbestanden, tabletgegevens, geo-informatie of digitale foto's. Deze bestanden samen vormen een dataset.
Geo-data	Geo-data zijn data waarin een ruimtelijke element is opgenomen: een verwijzing naar een plek op de aarde. Het kan gaan om informatie over een gebouw, informatie van een satelliet of landmeetkundige informatie. Geo-data kunnen gecombineerd worden met kaarten, luchtfoto's en andere geo-data, waardoor samengestelde kaarten te maken zijn. Zo ontstaan nieuwe, gecombineerde inzichten over plekken op aarde.
Granulariteit	De mate waarin de data zijn geaggregeerd en tot individuele objecten

	<p>zijn te herleiden.</p> <p>De data zijn zeer granulaair wanneer elk record in een dataset te herleiden is tot een individueel object. Is de data alleen gegroepeerd weergegeven dan wordt deze minder granulaair. Het minst granulaair is een dataset die alleen statistieken over een gehele populatie weergeeft.</p>
Hackathon	<p>Een hackathon is een evenement waarop programmeurs en andere betrokkenen (ontwerpers, onderzoekers, projectmanagers etc.) in een kort tijdsbestek intensief samenwerken aan een softwareproject. Hackathons kunnen een dag tot een week duren en hebben een specifiek onderwerp waar de deelnemers zich op focussen. Dat kan een programmeertaal zijn of een bepaalde toepassing, maar ook een API (zie API). Sommige hackathons zijn puur voor educatieve of sociale doeleinden, maar meestal zijn ze gericht op het creëren van bruikbare en vernieuwende software. De Open State Foundation organiseert jaarlijks twee grote hackathons in Nederland waarbij de focus in 2011 Apps voor Nederland, Apps voor Noord-Holland en Apps voor Amsterdam, in 2012 Apps voor Democratie en 2013 Apps for Europe en de Hackathon Publieke Omroep.</p>
JSON	<p>JSON (JavaScript Object Notation) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Het is een veelgebruikt en eenvoudig formaat voor data uitwisseling en het is programmeer taal onafhankelijk. Vergeleken met andere formaten is JSON lichtgewicht, flexibel en niet zo uitgebreid.</p>
Linked Data	<p>(Her)gebruikers van data willen vaak informatie uit verschillende bronnen met elkaar combineren om nieuwe inzichten en extra waarde te creëren. Linked data is een methode waarmee dit via internet kan. Je kunt het zien als een wolk van gekoppelde datasets.</p>
Metadata	<p>Metadata geven informatie over het karakter van data. Simpel gezegd zijn het dus data die data beschrijven. Denk aan de titel van een dataset, een beschrijving van de inhoud van zo'n set, de frequentie waarmee je de dataset update, een toelichting of een webadres waar de data downloadbaar zijn. Ook kun je het bestandsformaat van de data aangeven (bijvoorbeeld JSON, CSV of XML), of de bestandsgrootte.</p>
Open Access	<p>Open access betekent onbeperkte online toegang tot wetenschappelijk onderzoek. Het is primair bedoeld voor wetenschappelijke artikelen, maar steeds vaker worden ook theses, hoofdstukken uit boeken en wetenschappelijke monografieën volgens open access-normen verstrekt.</p>
Open Data	<p>Dit zijn data die publiek toegankelijk, machine leesbaar en vrij voor (her)gebruik en (her)distributie zijn. De data kunnen afkomstig zijn van overheden, maar ook van bedrijven. Belangrijk is dat de data technisch en juridisch zo laagdrempelig en praktisch mogelijk (her)gebruikt en verspreid kunnen worden.</p> <p><i>Technisch open</i> betekent dat de data beschikbaar zijn in een</p>

	<p>openformaat dat ook voor een machine (een computer) leesbaar is. Computers kunnen de data ophalen en verwerken in toepassingen zoals apps en websites (zie ook API). Daarnaast is het belangrijk dat de data als bulk te downloaden zijn (zie ook Bulkdata). Voor direct gebruik moeten de data in een open standaard zijn (zie ook JSON en CSV).</p> <p><i>Juridisch open</i> betekent dat er een licentie op de data van toepassing is die expliciet toestemming geeft om de data zowel commercieel als non-commercieel te (her)gebruiken en te (her)distribueren (zie ook CC0 en Open data licenties).</p>
Open Data licenties	Voor open data is het belangrijk dat er geen beperkingen zijn voor (her)gebruik. Dit wordt geregeld in een licentie, zoals de open data-licentie (ODbL) of met een CC0- verklaring (zie CC0). Data waarop deze verklaring van toepassing is, mogen vrij (her) gebruikt, ge(her)distribueerd en bewerkt worden.
Open Source	Open source is een openbronmodel. Dat betekent dat bronmaterialen (de source) voor iedereen toegankelijk zijn en aangepast worden om er een eigen eindproduct van te maken. Met het productontwerp van een ander kun je op die manier een geheel eigen product maken. Gaat het om software-ontwerpen, dan bestaat het bronmateriaal uit een broncode (zie ook Broncode) die vrij beschikbaar is. Iedereen kan (technisch) en mag (juridisch) deze broncode lezen, aanpassen en verspreiden.
Open Standaard	Door open, niet software-specifieke, standaarden kan digitale informatie wereldwijd makkelijk worden uitgewisseld. Hierdoor verbetert communicatie tussen overheden, bedrijven en burgers.
Programmeur	Een programmeur (of ontwikkelaar) is een persoon die software schrijft in een programmeertaal om zo de computer specifieke instructies te geven. Programmeurs beheersen één of meerder programmeertalen (bijvoorbeeld PHP, Python of Java).
Ruwe Data	Ruwe (of primaire) data zijn data die worden verzameld zonder bewerking of andere vormen van manipulatie. Pas wanneer deze ruwe data bewerkt en geïnterpreteerd zijn, spreek je van informatie.
Ruwheid	De mate waarin data zijn bewerkt voor ontsluiting. Ruwe data zijn een één-op-één-kopie van de data die in een systeem aanwezig zijn, eventueel ontdaan van identificerende gegevens als burgerservicenummer, naam en adres. Voor bewerkte data heeft de organisatie moeite gedaan om ze op een andere manier te presenteren dan waarop deze in de (bron)systemen worden gebruikt.
Semantische vorm van gegevensuitwisseling	Data kunnen volgens een semantische structuur of standaard worden vrijgegeven. Data die volgens een semantische structuur worden vrijgegeven, zijn in het simpelste geval een .csv, een database of een .xls. In de meest vergaande vorm is de data zodanig gestructureerd dat die geautomatiseerd te relateren is aan andere datasets. Een standaard is

	<p>een formeel vastgestelde structuur en wordt in het algemeen ook door andere organisaties herkend en gebruikt.</p>
Scrapen (en Scrapers)	<p>Data scrapen is een techniek waarmee een computerprogramma bepaalde data uit bepaalde bestanden (zoals een webpagina of database) kopieert en opslaat in een nieuw bestand. De computerprogramma's die dit doen noemen we scrapers. Scrapers helpen om data uit andere bestanden te ordenen.</p>
Software	<p>Software of programmatuur is de gangbare benaming voor computerprogramma's. Naast computers en tablets bevatten ook apparaten als telefoons, televisies en auto's steeds vaker software.</p>
Webservice	<p>Een webservice is een algemeen geaccepteerde techniek om informatie tussen twee geautomatiseerde informatiesystemen uit te wisselen.</p>
WOB(-verzoek)	<p>De Wet openbaarheid van bestuur (WoB) regelt het burgerrecht op informatie van de overheid. De data die de overheid verzamelt zijn in principe openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Iedereen kan de overheid verzoeken om informatie over elke bestuurlijke aangelegenheid. Een Wob-verzoek wordt ingediend bij een bestuursorgaan. De Wob is ook van toepassing op een organisatie of dienst die onder de verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan valt.</p>
XML	<p>XML (EXtensible Markup Language) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Kenmerkend voor XML zijn de uitvoerige mogelijkheden om de data te duiden, uitvoerig te beschrijven en delen te koppelen aan (internationale) standaarden.</p>

11 Bronnen

- Richtlijn 2003/98/EG inzake het hergebruik van overheidsinformatie
Online (1 mei 2015): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0877:FIN:NL:PDF>
- Voorstel Wet hergebruik van overheidsinformatie
Online: <http://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=d75032f8-f00d-4d36-8238-26a8ba85058d&title=Voorstel%20van%20wet.pdf>
(retrieved 1 mei 2015)
- Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik van overheidsinformatie
Online: <http://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=e12ede51-1436-44dc-970f-d05435a68b1e&title=Memorie%20van%20toelichting.pdf>
(retrieved 1 mei 2015)
- Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 (vastgesteld 30 maart 2015, aangeboden aan de Tweede Kamer 31 maart 2015)
Online via
http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2014/03/Trendrapport_Open_data
(retrieved 1 mei 2015)